
**BANCNOTELE EMISE DE BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI
ȘI DE MINISTERUL FINANTELOR ÎN TIMPUL
DOMNIEI REGELUI FERDINAND**

Marian BOLUM*

Cuvinte cheie: *circulație monetară, inflație, emisiuni monetare, bancnote, Banca Națională a României.*

Keywords: *monetary circulation, inflation, currency issue, banknote, National Bank of Romania.*

Abstract

After the outbreak of World War I, in order to deal with the expenses, the government issues treasury bills which it pays the bank of issue and the bank issues convertible notes in exchange. Since silver coins disappear from the market due to speculation or hoarding, population transactions are conducted under difficult conditions. This leads the government and National Bank of Romania leadership to decide the circulation of banknotes of 5 lei and subsequently tickets of 1 leu and 2 lei. After the evacuation of the National Bank of Romania to Iasi, printing was no longer able to be used in Bucharest so it was decided to print banknotes of 1 leu, 2 lei, 5 lei, 20 lei and 100 lei in Russia. Banknotes were printed in Petrograd, at the House of Deposits and at the typography of the Russian Imperial Bank and later to Moscow where NBR bought in August 1917 a private printing. The 500 lei ticket appeared on the market because there was an acute shortage of money while the population hoarded the notes too. The lack of divisional coins and the inability of manufacturing metal coins have led the government to request the National Bank of Romania to accept that the Ministry of Finance would issue paper money. This way, the Ministry of Finance was authorized to coin the 10, 25 and 50 cash money. The monetary Issues of 1 leu, 2 lei and 5 lei of the National Bank of Romania and those of the 10 bani, 25 bani and 50 bani of the Ministry of Finance have not contributed to the combat of silver specula and did not address to the acute lack of petty money but increased the state revenues while the war spending were well beyond the budget possibilities. In 1917, banknotes of 20 lei and some of the banknotes of 100 lei are printed in France. Banknote printing of 20 and 100 lei in France was resumed after the war. The 1000 lei banknote, type II, was issued according to the market needs. Being a note with a high value, it was not used very often in small business transactions, to pay current purchase or for the payment of taxes. Even if a great need for money on the market was felt, especially after the outbreak of World War I, the application does not consider such a bill. For this reason, the war is waived printing the banknotes in France or Russia. The new 500 lei banknote was necessary because the counterfeiting attempts of the 500 lei

---

* Profesor istorie, Școala Gimnazială „George Tutoveanu” Bârlad.

banknote in circulation were multiplied. Manufacture hereunder, on paper from ramie pulp, was done in the workshops of the Bank of France from Clermont-Ferrand, but the printing of series and signatures was made in Bucharest. At the end of the first decade between the wars, the monetary circulation normalises. Accordingly, NBR's priority becomes to ensure outstanding quality tickets through periodic withdrawal treatment of the tickets.

Declanșarea primului război mondial a afectat într-o mare măsură economia românească datorită limitării surselor de aprovizionare (în condițiile închiderii navigației pe Dunăre și prin strâmtoarele Bosfor și Dardanele), datorită izolării de piețele de desfacere tradiționale (apar probleme în valorificarea produselor noastre agricole) dar și datorită sumelor mari alocate cheltuielilor militare (pentru realizarea dezideratelor naționale era evident că România nu putea rămâne neutră până la sfârșitul conflictului).

După intrarea în război, pentru a face față cheltuielilor, guvernul emite bonuri de tezaur pe care le predă băncii de emisiune iar banca emite în schimbul lor bancnote neconvertibile. Recurgerea la aceste credite bugetare speciale, numite credite de război⁴⁶⁷, înseamnă procurarea mijloacelor financiare pe cale inflaționistă. În aceste condiții crește cantitatea de bancnote aflate în circulație fără ca această creștere să corespundă nevoilor de bani ale economiei. În același timp, în urma încheierii unei convenții dintre Ministerul Finanțelor și Banca Națională a României este suspendată convertibilitatea în aur, bancnotele BNR devenind bani de hârtie (primii bani de hârtie emiși de către statul român au fost biletele ipotecare, emise pentru finanțarea războiului de independență⁴⁶⁸).

În condițiile în care monedele de argint dispar de pe piață, datorită speculei sau tezurizării, tranzacțiile populației se desfășoară în condiții dificile (pe piață speculanții impun o primă de până la 10 % pentru preschimbarea bancnotelor). Acest fapt determină guvernul și conducerea Băncii Naționale a României să decidă, în iulie 1914, punerea în circulație a unor bancnote de 5 lei. Această decizie era o derogare de la Legea de organizare a Băncii Naționale a României deoarece conform acestui document valoarea cea mai mică a bancnotelor emise trebuia să fie de 20 de lei. Pentru reglementarea acestei situații la 11 martie 1915 este adoptată Legea pentru emiterea biletului de 5 lei⁴⁶⁹. În expunerea de motive se preciza că în condițiile în care lipseau monedelor divizionare bancnota de 20 de lei nu mai făcea față tranzacțiilor publice. Valoarea maximă a emisiunii urma să fie de 25.000.000 lei însă în raportul Consiliului general al Băncii Naționale a României din 12 februarie 1915 se preciza că

⁴⁶⁷ Costin C. Kirițescu, *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol II, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 112.

⁴⁶⁸ Marian Bolum, *Primele bancnote românești. Biletele ipotecare în Lohanul*, an V, nr. 4(19), septembrie 2011.

⁴⁶⁹ S. Rusetul, S. Marițiu, R. Cîrjan, *Bancnotele României. Emisiunea de bancnote ale Băncii Naționale a României în perioada 1896-1929*, vol II, București, 2007, p. 80.

s-au pus în circulație bilete în valoare de doar 12.500.000 lei deoarece a fost acoperită nevoia de monedă măruntă⁴⁷⁰.

5 lei 1917⁴⁷¹ (tip I, iulie 1914-septembrie 1929)

Bancnota de 5 lei trebuia retrasă din circulație când urma să înceteze situația excepțională ce provocase realizarea acestei emisiuni însă această situație nu a încetat ci dimpotrivă s-a agravat astfel că aceste bilete au fost emise și în anii următori⁴⁷².

Dimensiuni: 132 x 79 mm. Filigran: culoare mai deschisă decât hârtia, Traian în medalionul din stânga în profil spre dreapta și Zeița Roma în medalionul din dreapta în profil spre stânga⁴⁷³.

Avers: Fond: colorit variat, roșu brun, albastru lila, desen arabescuri. Chenar din linii, drepte, fin trasate, verticale, pe laturile de sus și jos și orizontale pe laturile din stânga și din dreapta. Deasupra, central, este imprimat un cartuș în care apare numele băncii emitente, BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. Sub acest cartuș sunt înscrise: numărul de control, data emisiunii și valoarea nominală, CINCI LEI. Dedesubt sunt prezentate funcțiile (V. GUVERNATOR, DIRECTOR, CASIER) și semnăturile autorizate. În stânga și în dreapta, în colțurile de jos, sunt prezente două medalioane albe cu filigran. În stânga, deasupra medalionului, este o compoziție ce prezintă o țărăncă așezată torcând. În dreapta sus, deasupra medalionului, este imprimată stema țării. În colțuri se află seria și numărul dispuse pe diagonală, de culoare neagră. Pe chenar, în stânga jos, numele desenatorului, G. DUVAL FEC. (nu apare numele gravorului).

Revers: Fond: colorit variat, roșu brun, albastru lila, desen arabescuri. Chenar ornamentat și fire împletite în jurul medalioanelor cu filigran. Deasupra, central, un cartuș, ce segmentează, chenarul, în care apare textul penalităților dispus pe patru rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE, SI TOTI ACEIA CARI VOR FI INTREBUINTAT BILETE FALSE, SAU LE VOR FI INTRODUS ÎN TARA, SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI CU INTERDICTIUNE SI AMENDA CONF. ART.117 C.P. În centru, o compoziție ce

⁴⁷⁰ Banca Națională a României, Ioan G. Bibicescu. *Viața și opera*, 2005, p. 51.

⁴⁷¹ <http://transylvanian-numismatics.com/portal/modules/myalbum/photo.php?lid=8353>

⁴⁷² Costin C. Kirițescu, *op. cit.*, p. 96.

⁴⁷³ George Buzzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *Monede și bancnote românești*, Editura Sport Turism, București, 1977, p. 333-334.

prezintă o țărancă cu un copil culegând fructe dintr-un copac. În stânga și în dreapta, în panouri stilizate, este tipărită valoarea nominală 5 LEI iar dedesubt două medalioane cu filigran.

În 1916 nevoia de bancnote cu valoare nominală de 5 lei devine acută, Banca Națională a României este asaltată de astfel de cereri în timp ce pe piață speculanții impun o primă, de 5 %, pentru preschimbarea bancnotelor cu valori mai mari de 5 lei. În aceste condiții la 4 august 1916, Banca Națională a României este autorizată să emită, pe lângă sumele aflate în circulație, alte 5.000.000 de bilete de 5 lei în valoare de 25.000.000 de lei⁴⁷⁴. Ulterior, problema monedelor divizionare revine în actualitate (circulația monetară avea nevoie de o masă mare de monedă măruntă pentru activitățile comerciale curente ale populației dar și pentru plata soldelor, a rechizițiilor, a cheltuielilor cu aprovizionarea ș.a.) și va fi realizată o nouă emisiune cu data de 26 ianuarie 1917 (valoarea totală propusă pentru această emisiune va fi de 50.000.000 de lei, 10.000.000 de bilete, însă deoarece emisiunea nu a fost pusă în întregime în circulație la data respectivă a fost continuată cu emisiunea din 21 august 1917)⁴⁷⁵.

După evacuarea Băncii Naționale a Românie la Iași nu se mai putea folosi imprimeria de la București așa că s-a hotărât tipărirea unor bancnote în Rusia. Într-o primă tranșă, între martie și iunie 1917, au fost tipărite la Petrograd, la Casa de Depuneri și la tipografia Băncii Imperiale Ruse pe lângă alte bancnote și biletele 5 lei. Datorită evenimentelor din Rusia tipărirea bancnotelor românești a continuat la Moscova unde Banca Națională a României a cumpărat, în august 1917, o tipografie particulară unde va tipări bilete de 5 lei și de 100 de lei, până la sfârșitul anului 1917, când imprimeria va fi confiscată de bolșevici. Biletele de 5 lei tipărite în Rusia poartă data de 16 februarie 1917, număratoarea alfabetelor fiind făcută independent de emisiunile anterioare, de la „1”, deoarece clișeele folosite nu erau datate⁴⁷⁶. În Rusia au fost tipărite 154 alfabet (154 x 25 litere x 1000 de bucăți) cu bilete de 5 lei, respectiv 3.850.000 bucăți cu o valoare de 19.250.000 de lei⁴⁷⁷.

În august 1920 s-a stabilit, prin lege, datorită nevoilor economiei, că Banca Națională a României este autorizată să emită 50.000.000 de lei în bilete de 5 lei⁴⁷⁸.

În 1923 Banca Națională a României intenționa să înlocuiască bancnota de 5 lei cu o monedă cu aceeași valoare însă deoarece această acțiune nu este finalizată se va comanda la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie hârtia pentru 10.000.000 de bilete. Imprimarea bancnotei de 5 lei s-a realizat în atelierele Băncii Franței de la Clermont-Ferrand, iar mai târziu la Imprimeria Desfosses.

Bancnota de 5 lei, tip I, a avut 13 emisiuni: 31 iulie 1914, 4 august 1916, 26 ianuarie 1917, 16 februarie 1917 (două emisiuni, culoare și filigran diferite), 21

⁴⁷⁴ S.Rusentuler, S.Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 29.

⁴⁷⁵ Aurică Smaranda, Contribuții la studiul emisiunilor bancnotelor de 1, 2, 5 și 100 lei în Buletinul Societății Numismatice Române, anii LXX-LXXIV (1976-1980), nr.124-128, București, 1981, p. 432.

⁴⁷⁶ Aurică Smaranda, *op. cit.*, p. 433-435.

⁴⁷⁷ *Ibidem*, p. 436.

⁴⁷⁸ S.Rusentuler, S.Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 76.

august 1917, 25 martie 1920, 22 noiembrie 1928 (data emisiunii tipărită drept), 22 noiembrie 1928 (data emisiunii tipărită înclinat), 19 septembrie 1929⁴⁷⁹.

1 leu 1920 (tip I, martie 1915-decembrie 1938)

Folosind aceeași justificare ca și pentru monede de 5 lei, combaterea speculei cu argint și lipsa monedelor mărunte, Banca Națională a României a fost autorizată să pună în circulație bancnote de 1 leu și 2 lei.

Dimensiuni: 80 x 55 mm. Hârtie fără filigran. Filigran au doar emisiunile din 28 octombrie 1937 și 21 decembrie 1938, un filigran ce conține sigla „BNR” ce are literele suprapuse, scrise cursiv și legate între ele. Emisiunea din 17 iulie 1920 are hârtia de culoare crem (la toate celelalte emisiuni hârtia este de culoare albă) cu aspect de pergament⁴⁸⁰.

Avers: Colorit variat, violet-gri, roșu, lila, hașuri liniforme în grupuri. Chenar din linii drepte având în stânga și dreapta, sus, valoarea „1”. Deasupra, central, un cartuș în care apare numele băncii emitente, BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. În centru un medalion cu sigla „BNR” peste care este înscrisă valoarea nominală UN LEU. Dedesubt, sunt imprimate, cu cerneală neagră, funcțiile (V. GUVERNATOR sau GUVERNATOR, DIRECTOR, DIRECTORUL CASEI) și semnăturile autorizate. În partea stângă este prezentată o compoziție ce cuprinde trei sonde petrolifere, frunze de viță de vie, o seceră și un snop de grâu iar în partea dreaptă o țărancă ce coase. Sub cele două compoziții sunt o serie de motive geometrice de expresie folclorică între care se află numărul și seria de control. În afara chenarului, în stânga jos, numele desenatorului, COSTIN P. (Petrescu).

Revers: Colorit variat, violet-gri, roșu, lila, hașuri liniforme în grupuri. Chenar din linii drepte împletite în jurul medalioanelor de la colțurile de jos. Deasupra chenarului din partea de sus o cornișă formată dintr-o succesiune de flori de crin. Cornișa și chenarul sunt întrerupte de stema României. În centru este prezent simbolul latinității, lupoarca cu Romulus și Remus iar dedesubt un cartuș cu data emisiunii și textul penalităților, dispus pe cinci rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE, ACEIA CARI LE VOR FI INTREBUINTAT SAU CARI LE VOR FI INTRODUS ÎN

⁴⁷⁹ Ioan Dogaru, *Catalogul monedelor și bancnotelor românești emise în perioada 1853-1977*, București, 1978, p. 34-35.

⁴⁸⁰ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 330.

TARA SAU LE VOR FI PUS IN CIRCULATIE SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI CU INTERDICTIUNE SI AMENDA, CONF. ART.117 C.P. În stânga și în dreapta compoziției centrale este imprimat câte un cartuș ornamentat, cu valoarea nominală 1 LEU, câte o monogramă cu sigla „BNR” și câte un medalion (medalionul din stânga are efigia lui Traian spre dreapta iar medalionul din dreapta are efigia lui Decebal spre stânga). În afara chenarului, în stânga jos, numele desenatorului, COSTIN P. (Petrescu).

Bancnota de 1 leu, tip I, a avut patru emisiuni: 12 martie 1915, 17 iulie 1920, 28 octombrie 1937, 21 decembrie 1938⁴⁸¹.

2 lei 1920 (tip unic, martie 1915-decembrie 1938)

Dimensiuni: 105 x 67 mm. Hârtie fără filigran. Filigran au doar emisiunile din 28 octombrie 1937 și 21 decembrie 1938, un filigran ce conține sigla „BNR” ce are literele suprapuse, scrise cursiv și legate între ele. Emisiunea din 12 martie 1915 are hârtia de culoare crem (la toate celelalte emisiuni hârtia este de culoare albă) cu aspectul pergamentului de la documente⁴⁸².

Avers: colorit variat, violet-gri, roșu, lila, hașuri liniforme în grupuri. Chenar ornamentat. Deasupra, central, este imprimat un cartuș în care apare numele băncii emitente, BANCA NATIONALA A ROMANIEI. În centru un medalion cu sigla „BNR” peste care este înscrisă valoarea nominală 2 LEI. Dedesubt, sunt imprimate, cu cerneală neagră, funcțiile (V. GUVERNATOR sau GUVERNATOR, DIRECTOR/DIRECTORUL CASEI sau CASIER CENTRAL) și semnăturile autorizate. În partea stângă este prezentată o compoziție ce cuprinde o femeie purtând un scut și o sabie iar în partea dreaptă, pe un fundal cu un brad un vultur pe o stâncă, spre stânga, cu o cruce în cioc. Sub cele două compoziții se află numărul și seria de control. În afara chenarului, în stânga jos, numele desenatorului, COSTIN P. (Petrescu).

Revers: colorit variat, violet-gri, roșu, lila, hașuri liniforme în grupuri. Chenar din linii drepte împletite în jurul medalioanelor de la colțurile de jos. Deasupra, central, într-un cartuș, valoarea nominală DOI LEI. În centru un cartuș cu data

⁴⁸¹ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p. 33.

⁴⁸² George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 332.

emisiunii și textul penalităților, dispus pe șase rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE, ACEIA CARE LE VOR FI INTREBUINTAT SAU CARE LE VOR FI INTRODUS ÎN TARA SAU LE VOR FI PUS IN CIRCULATIUNE, SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI CU INTERDICTIONE SI AMENDA, CONF. ART.117 C.P. Dedesubt, stema României. În stânga și în dreapta cartușului central cu textul penalităților câte un dorobanț și câte un medalion cu valoarea „2”. În afara chenarului, în stânga jos, este tipărit numele desenatorului, COSTIN P.- fec.

Bancnota de 2 lei, tip unic, a avut cinci emisiuni : 12 martie 1915 (culoare violet-gri, vice - guvernator), 12 martie 1915 (guvernator, data scrisă cu caractere mici), 17 iulie 1920 (data scrisă cu caractere mai mari), 28 octombrie 1937 (culoare roșu-lila, filigran „BNR” în lanț), 21 decembrie 1938 (culoare roșu pronunțat)⁴⁸³.

Lipsa monedelor mărunte declanșează, la începutul primului războiului mondial, o avalanșă de cereri pentru sume mari de monedă către Banca Națională a României, cereri ce nu pot fi soluționate. În referatul ministrului finanțelor care argumenta necesitatea acestor emisiuni se spunea că se ajunseseră la situații fără precedent: unele magazine anunțau că nu mai vând decât celor care au mărunțiș, muncitorii din unele întreprinderi amenințau cu greva dacă nu primesc salariile în monedă mărunță ș.a.⁴⁸⁴.

Procedura aprobării emiterii bancnotelor de 1 leu și 2 lei a fost asemănătoare cu procedura aprobării emiterii bancnotelor de 5 lei. Banca Națională a României a încheiat o convenție cu Ministerul de Finanțe, sub rezerva ratificării de către Adunarea generală a acționarilor și cu obligația guvernului de a obține aprobarea acestei decizii în Parlament, prin care se reglementa apariția noii emisiuni.

Primele bancnote de 1 leu și 2 lei au puse în circulație la 10 august 1916, cuantumul acestor emisiuni fiind de 7.500.000 de lei în bancnote de 1 leu și 8.000.000 de lei în bancnote de 2 lei⁴⁸⁵. În același an au mai fost tipărite încă două emisiuni: la 18 august, bancnote de 1 leu în valoare de 2.500.000 de lei și bancnotele de 2 lei în valoare de 9.500.000 de lei, iar la 10 noiembrie, bancnote de 1 leu în valoare de 40.000.000 de lei și bancnotele de 2 lei în valoare de 32.500.000 de lei⁴⁸⁶. Toate aceste bancnote au fost puse în circulație în 1916 însă au înscrisă data de 12 martie 1915.

Datorită situației militare dificile în care se afla România la sfârșitul anului 1916 (după intrarea în război, în august 1916, ofensiva românească este oprită, iar în scurt timp Bucureștiul și 2/3 din teritoriul țării intră sub ocupație străină) s-a hotărât tipărirea biletelor de 1 lei, 2 lei, 5 lei, 20 de lei și 100 de lei în Rusia. Bancnotele de 2 lei au fost tipărite la tipografia Casei de depuneri din Petrograd, începând cu aprilie 1917 și la tipografia Băncii Imperiale Ruse, folosindu-se hârtie albă, fără filigran, de proveniență americană, pusă la dispoziție de Imprimăria Băncii Imperiului Rus. Bancnotele de 1 leu și o parte din bancnotele de 2 lei au fost tipărite la o tipografie particulară, Golike and Co. Tot la această tipografie s-a făcut numerotarea și grifarea

⁴⁸³ *Ibidem*.

⁴⁸⁴ Costin C. Kirițescu, *op.cit.*, p. 97.

⁴⁸⁵ *Ibidem*.

⁴⁸⁶ Aurică Smaranda, *op. cit.*, p. 432-433.

tuturor biletelor. În condițiile izbucnirii revoluției în Rusia tipărirea bancnotelor românești continuă la Moscova unde Banca Națională a României a cumpărat, în iulie 1917, o tipografie particulară (investiția de 210.000 de ruble, la care se adăuga comisionul și cheltuielile, s-a calculat că va fi rentabilă deoarece reducea cu 45% prețul biletelor tipărite la Petrograd)⁴⁸⁷. La Petrograd și Moscova au fost tipărite 17.925.000 bilete de 1 leu, 717 alfabete numerotate de la 2001 la 2717 și 12.500.000 bilete de 2 lei, 500 alfabete numerotate de la 1001 la 1500⁴⁸⁸. Biletele de 1 și 2 lei tipărite în Rusia în 1917 poartă data de 12 martie 1915. Datorită confiscării tipografiei de către bolșevici, în ianuarie 1918, nu au putut fi recuperate din Rusia: o parte din hârtia destinată tipăririi, utilajele, 700.000 bancnote de 1 leu, depozitate în patru lăzii a câte 175.000 bilete fiecare și 959.000 bilete de 2 lei depozitate în opt lăzi a câte 120.000 bilete fiecare⁴⁸⁹.

Bancnotele de 1 leu și 2 lei au fost imprimate și după terminarea războiului, pe hârtie fabricată în Franța. În august 1920 s-a stabilit, prin lege, datorită nevoilor economiei, că Banca Națională a României este autorizată să emită încă 100.000.000 de lei în bilete de 1 leu și 25.000.000 de lei în bilete de 2 lei (în expunerea de motive se preciza că aceste noi sume sunt necesare procesului de unificare monetară și că vor fi cuprinse în suma împrumutată statului pentru această operațiune)⁴⁹⁰.

Preschimbarea bancnotele de 1 leu și 20 de lei s-a efectuat până la data de 1 octombrie 1925, după această dată deținătorii de astfel de bancnote fiind îndrumați să se adreseze Ministerului de finanțe. Aceste bancnote au fost înlocuite cu monede din cupru-nichel.

500 lei 1919 ⁴⁹¹(tip I, februarie 1916- februarie 1920)

Dimensiune: 153 x 98 mm. Filigran: Împăratul Traian în medalionul din stânga, în profil spre dreapta și Zeița Roma în medalionul din dreapta, în profil spre stânga, culoare mai deschisă decât hârtia⁴⁹².

⁴⁸⁷ S. Rusetul, S. Marișiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 41.

⁴⁸⁸ Aurică Smaranda, *op. cit.*, p. 434-435.

⁴⁸⁹ *Ibidem*.

⁴⁹⁰ S. Rusetul, S. Marișiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 76.

⁴⁹¹ <http://transylvanian-numismatics.com/portal/modules/myalbum/viewcat.php?cid=7>

⁴⁹² George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 344.

Avers: Culoare ocră și roșu-brun, desen arabescuri. Chenar clasic stilizat, motive ornamentate. Pe latura de sus, în centru, într-un cartuș, pe patru rânduri, textul penalităților: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE SI ACEIA CARI VOR FI INTREBUINTAT BILETE FALSE SAU LE VOR FI INTRODUS IN TARA, SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI, CU INTERDICTIUNE SI AMENDA CONFORM ART. 117 CODUL PENAL. În câmp central este prezentat numele băncii emitente, BANCA NATIONALA A ROMANIEI, data emisiunii și numărul de control. Dedesubt este înscrisă valoarea nominală CINCI SUTE LEI, funcțiile (GUVERNATOR, DIRECTOR, DIRECTORUL CASEI) și semnăturile autorizate. În stânga și în dreapta două compoziții între care este un peisaj cu dealuri. În stânga o țărancă cu un copil purtând coșuri cu fructe iar în dreapta o țărancă așezată pe un snop de grâu cu o seceră în mână. Sub cele două compoziții se află câte un medalion octogonal, alb, cu filigran. În colțuri numărul și seria, de culoare neagră, dispuse în diagonală. Pe chenar, în colțul din stânga jos, este tipărit numele desenatorului, G DUVAL fec.

Revers: Culoare ocră și roșu-brun, desen arabescuri. Chenar clasic stilizat. Pe latura superioară și pe cele laterale sunt imprimate benzi cu motive geometrice. În centru, într-un decor ce prezintă un sat la marginea unui deal, două țărânci cu sapa pe umeri. În stânga și în dreapta se află câte două panouri stilizate în care este înscrisă valoarea nominală, 500 LEI, iar dedesubt câte un medalion ornamentat având în filigran efigiile împăratului Traian și ale zeiței Roma. Pe chenar, în colțul din stânga jos, este imprimat numele desenatorului, G DUVAL fec.

Statutele Băncii Naționale a României, adoptate la 25 mai 1880, au avut în vedere și posibilitatea emiterii, alături de bancnotele cu valorile nominale de 20, 100 și 1000 de lei a unor tipuri intermediare, de 50 și 500 lei. Biletul de 500 de lei a apărut datorită faptului că pe piață se simțea o lipsă acută de bani în condițiile în care populația tezauriza și bancnotele. Deși valoarea emisiunilor de bancnote crescuseră de trei ori circulația monetară era deficitară pentru că în realitate bancnotele nu circulau conform nevoilor pieței. O altă cauză a apariției biletului de 500 de lei a fost generată de împrumuturile pe care banca centrală le acorda guvernului pentru acoperirea cheltuielilor proprii. Guvernul emite bonuri de tezaur pe care le predă băncii de emisiune iar banca emite în schimbul lor bancnote neconvertibile.

Apelurile Băncii Naționale a României către populație, de a depune la bancă banii ce nu erau folosiți în tranzacțiile curente, rămân fără efect chiar dacă erau oferite unele avantaje (nu se percepeau comisioane pentru operațiunile de retragere din conturi). În același comunicat se preciza că prin depunerea economiilor într-un cont era servit interesul național și deci această activitate era o datorie patriotică pentru fiecare cetățean⁴⁹³.

Bancnota de 500 de lei a început să fie retrasă în octombrie 1926 termenul inițial de preschimbare, decembrie 1926, fiind prelungit de mai multe ori, data limită fiind 1 ianuarie 1929.

⁴⁹³ S. Rusentuler, S. Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 36.

Bancnota de 500 de lei, tip I, a avut nouă emisiuni: 11 februarie 1916, 7 aprilie 1916, 18 august 1916, 26 ianuarie 1917, 29 martie 1918, 30 august 1918, 26 aprilie 1919, 31 iulie 1919, 12 februarie 1920⁴⁹⁴.

Lipsa monedelor divizionare și imposibilitatea fabricării monedelor din metal au determinat guvernul să solicite Băncii Naționale a Românie să accepte ca Ministerul Finanțelor să emită monede de hârtie. Având în vedere condițiile generate de război Banca Națională a Românie, singura instituție autorizată prin lege să tipărească bancnote, a acceptat, în ședința Consiliului general din 4 mai 1917, să renunțe provizoriu, la exclusivitatea dreptului de emisiune în ce privește biletele cu valori mici și încheie în acest sens o convenții cu guvernul. Astfel, prin Legea nr 556 din 9/22 iunie 1917 Ministerul Finanțelor a fost autorizat să pună în circulație bilete de 10 bani, 25 de bani și 50 de bani în sumă de 10.000.000 de lei (5.000.000 de bilete de 50 de bani, 3.000.000 de bilete de 25 de bani și 2.000.000 de bilete de 10 bani), beneficiul rezultat din aceste emisiuni urmând a fi considerat venit la bugetul de stat⁴⁹⁵.

10 bani 1917

Dimensiune 33/ 44 mm. Hârtie albă. Desenator Horațiu Sava Dumitriu⁴⁹⁶.

Avers: Colorit variat, verde și ocră desen floral și cercuri cu valoarea „10”.

Chenar de linii drepte. Deasupra este tipărită inscripția ROMANIA / MINISTERUL FINANTELOR (între cele două cuvinte se află o coroană regală) iar în părți anul 1917. În centru, într-un medalion, efigia regelui Ferdinand, spre stânga, flancată de cifrul regal. Dedesubt, pe două rânduri, valoarea nominală 10 BANI iar în stânga și în dreapta funcțiile (MINISTRUL FINANTELOR, DIRECTORUL

⁴⁹⁴ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p. 41.

⁴⁹⁵ Costin C. Kirițescu, *op. cit.*, p. 112.

⁴⁹⁶ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 329.

CONTABILITATI G(enera)LE A STATULUI, CASIER G(ener)AL AL TEZAUURULUI PUBLIC) și semnăturile autorizate. În afara chenarului, în stânga jos H. SAVA DUMITRIU INV. Nu are serie, număr și filigran.

Revers: În partea superioară hașururi verticale de culoare brun- verde. Chenar de linii drepte împletite în partea inferioară. În partea de sus este tipărită valoarea nominală ZECE BANI, în câmp elemente din stema mijlocie a țării iar în partea de jos textul penalităților pe opt rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE, ACEI CARI LE VOR FI INTREBUINȚAT SAU CARI LE VOR FI INTRODUS ÎN ȚARĂ SAU LE VOR FI PUS ÎN CIRCULAȚIE SE VOR PEDEPSI CU ÎNCHISOAREA DE LA 5 PÂNĂ LA 10 ANI CU INTERDICȚIE ȘI AMENDĂ CONFORM ART. 117 C.P. În afara chenarului: SERVICIUL GEOGRAFIC AL ARMATEI.

Aceast bilet, de dimensiunea unui timbru poștal, este considerat, de unele surse (World Records Academy), ca fiind cea mai mică bancnotă din lume⁴⁹⁷. În același timp este bancnota cu cea mai mică valoare nominală emisă vreodată în România.

25 bani 1917

Dimensiune 39/ 51 mm. Hârtie albă. Desenator Horațiu Sava Dumitriu⁴⁹⁸.

Avers: Colorit variat roșu-brun și cercuri cu valoarea „25”. Deasupra, într-un chenar împletit, se află inscripția ROMANIA / MINISTERUL FINANTELOR iar dedesubt o coroană regală pe o eșarfă. În părți este tipărit anul 1917. În centru, într-un panou dreptunghiular, se află efigia regelui Ferdinand, spre stânga. În partea inferioară, într-un medalion rotund valoarea „25” și o eșarfă cu inscripția „BANI”. În

⁴⁹⁷ <http://www.apropo.ro/cash/bani-romanesti-in-carte-recordurilor-9018493>

⁴⁹⁸ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 329.

stânga și în dreapta sunt tipărite funcțiile (MINISTRUL FINANTELOR, DIRECTORUL CONTABILITĂȚII G(ener)ALE A STATULUI, CASIER G(ener)AL AL TEZĂURULUI PUBLIC) și semnăturile autorizate. În afara chenarului, în stânga jos H. SAVA DUMITRIU INV. Nu are serie, număr și filigran.

Revers: Hașuri verticale de culoare roșu-brun. Chenar cu linii împletite. În partea superioară este imprimată valoarea BANI DOUĂZECI ȘI CINCI. Central, elemente din stema mijlocie a țării iar în partea de jos, într-un panou oval, este tipărit textul penalităților, pe nouă rânduri: FALSIFICATORII ACES/TOR BILETE, ACEI CARI LE VOR FI INTREBUINȚAT SAU CARI LE VOR FI INTRODUS ÎN ȚARĂ SAU LE VOR FI PUS ÎN CIRCULAȚIE SE VOR PEDEPSI CU INCHISOAREA DE LA 5 PÂNĂ LA 10 ANI CU INTERDICȚIE CONF. ART. 117 C.P. Textul penalităților este flancat de monograma „MF”. În afara chenarului, în stânga jos: SERVICIUL GEOGRAFIC AL ARMATEI.

50 bani 1917

Dimensiune 45/ 57 mm. Hârtie albă. Desenator Horațiu Sava Dumitriu⁴⁹⁹.

Avers: Colorit variat, verde-ocru, desen floral și cercuri cu valoarea „50”. Deasupra într-un chenar împletit, se află inscripția ROMANIA / MINISTERUL FINANTELOR iar dedesubt o coroană regală pe o eșarfă. În părți este tipărit anul 1917. În centru, într-un panou dreptunghiular, se găsește efigia regelui Ferdinand, spre stânga. În partea inferioară, pe două rânduri valoarea nominală 50 BANI. În stânga și în dreapta sunt tipărite funcțiile (MINISTRUL FINANTELOR, DIRECTORUL CONTABILITĂȚII G(ener)ALE A STATULUI, CASIER G(ener)AL AL

⁴⁹⁹ Ibidem, p. 330.

TEZAURULUI PUBLIC) și semnăturile autorizate. În afara chenarului, în dreapta jos H. SAVA DUMITRIU Inv. Nu are serie, număr și filigran.

Revers: Hașuri verticale de culoare cenușiu-verde-închis, desen floral și cercuri cu valoarea „50”. Chenar cu linii drepte. În partea superioară inscripția BANI CINCIZECI. În centru, elemente din stema mijlocie a țării iar în partea de jos textul penalităților, pe nouă rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE ACEI CARI LE VOR FI INTREBUINTAT SAU CARI LE VOR FI INTRODUS IN TARA SAU LE VOR FI PUS IN CIRCULATIE SE VOR PEDEPSI CU INCHISOAREA DE LA 5 PANA LA 10 ANI CU INTERDICTIE SI AMENDA conf. art. 117 C.P. Textul penalităților este flancat de monograma „MF”. În afara chenarului, în stânga jos H.S.D.Inv iar în dreapta SERVICIUL GEOGRAFIC AL ARMATEI.

Biletele de 10 bani, 25 de bani și 50 de bani, emise de Ministerul Finanțelor, pot fi considerate monede divizionare de hârtie. Ele nu au serie și număr de control ceea ce ne face să credem că au fost emise în grabă, în funcție de necesitățile momentului, fără o analiză macroeconomică serioasă și că emitentul a avut în vedere posibilitatea unei emisiuni foarte mari. Biletele au fost tipărite de către Serviciul geografic al armatei. Au fost primele bancnote românești care aveau imprimate chipul unui monarh.

Emisiunile monetare de 1 leu, 2 lei și 5 lei ale Băncii Naționale a României cât și cele de 10 bani, 25 de bani și 50 de bani ale Ministerului Finanțelor nu au contribuit la combaterea speculei cu argint și nici nu au rezolvat problema lipsei acute de monedă măruntă însă au mărit veniturile statului în condițiile în care cheltuielile pentru război depășeau cu mult posibilitățile bugetului. Aceste emisiuni monetare au determinat o creștere accentuată a circulației bănești și a datoriilor statului la banca de emisiune, factori ce vor determina deprecierea inflaționistă a leului. În același timp în teritoriul ocupat de germani inflația a fost declanșată de emisiunea bancnotelor Bancii Generale Române⁵⁰⁰. Emisiunile Băncii Naționale a României au crescut de la 1.069.700.000 lei la 12 august 1916 la 2.489.000.000 lei la 31 decembrie 1918 deci o creștere de 2,5 ori doar pentru o parte a teritoriului național iar datoria statului crește, pentru aceeași perioadă, de la 500.000.000 lei la 1.596.100.000 lei⁵⁰¹.

20 lei 1917⁵⁰² (tip III, februarie 1909-septembrie 1929)

⁵⁰⁰ Marian Bolum, *Bancnotele de ocupație ale Bancii Generale Române* în *Elanul*, an XII, nr.95, ianuarie 2010.

⁵⁰¹ Costin C. Kirițescu, *op. cit.*, p. 117-118.

⁵⁰² <http://www.banknote.ws/COLLECTION/countries/EUR/ROM/ROM0020.htm>

Dimensiuni: 162 x 100 mm. Filigran: „Traian” în medalionul din stânga în profil spre dreapta, culoare mai închisă decât hârtia, „Mercur” în medalionul din dreapta în profil spre stânga culoare mai închisă decât hârtia și „20” în medalion, culoare mai deschisă decât hârtia⁵⁰³.

Avers: desen clasic și hașuri liniforme de culoare albastru-violet. În partea de sus și în părțile laterale sunt imprimate ornamente clasice iar în partea de jos este un chenar din linii drepte. În centru, sus, se află cartuș curbat cu inscripția BANCA NATIONALA A ROMÂNIEI. Sub acest cartuș sunt înscrise: data emisiunii, numărul de control și valoarea nominală DOUE DECI LEI. Sub aceste înscrisuri sunt prezentate funcțiile (GUVERNATOR, DIRECTOR, CASIER) și semnăturile autorizate. În stânga și în dreapta câte două medalioane albe cu filigran separate de câte un cartuș cu inscripția ROMANIA. Medalioanele din registrul superior conțin în filigran valoarea „20” iar cele din registrul inferior conțin, tot în filigran, efigia împăratului Traian, în stânga și a zeului Mercur, în dreapta. Compoziția centrală prezintă două fete reprezentând alegoric agricultura, în stânga și navigația, în dreapta. Cele două personaje se sprijină pe un podium în mijlocul căruia este stema României. În colțurile de sus, în poziție oblică, este imprimată valoarea „20”. În partea de jos este imprimată aceeași valoare, în poziție normală, sub medalioane. Sunt dispuse în diagonală, seria și numărul, de culoare neagră. În afara compoziției, jos, în stânga este tipărit numele desenatorului, GEORGES DUVAL Fec., iar în dreapta numele gravorului, R RUFFE sc.

Revers: desen clasic și hașuri liniforme de culoare albastru-violet. În partea de sus și în părțile laterale sunt imprimate ornamente clasice iar în partea de jos chenar din linii drepte. În centru, sus, un cartuș curbat cu inscripția BANCA NATIONALA A ROMÂNIEI iar dedesubt valoarea nominală DOUE DECI LEI. În stânga și în dreapta se află câte două medalioane albe, cu filigran, separate de câte un cartuș cu valoarea „20”. În plan central este imprimat un vultur în zbor spre dreapta cu o cruce în cioc și cu stema României în gheare iar dedesubt un peisaj ce reprezintă un râu cu plute. Deasupra chenarului de jos este o bandă ce conține textul penalităților, dispus pe două rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE SI ACEIA CARI VOR FI INTREBUINTAT BILETE FALSE, SAU LE VOR FI INTRODUS IN TARA SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI, CU INTERDICTIUNE SI AMENDA, CONF. ART.117 C.P. În afara compoziției, jos, în stânga se află numele desenatorului, GEORGES DUVAL Fec., iar în dreapta numele gravorului, R RUFFE sc.

Datorită situației nefavorabile de pe front (la sfârșitul anului 1916 singurul teritoriu rămas liber era Moldova) instituțiile centrale ale statului sunt nevoite să se mute la Iași. La Iași, Banca Națională a României era în imposibilitatea de a tipări bancnote deoarece utilajele necesare rămăseseră la București. În aceste condiții guvernatorul I. G. Bibicescu inițiază discuții cu Banca Franței și în paralel cu furnizorii noștri tradiționali de hârtie destinată imprimării bancnotelor, pentru continuarea tipăririi bancnotelor românești la Paris. Partea română preciza că renunță temporar la imprimarea biletelor de 1000 de lei și că menține comanda pentru biletele

⁵⁰³ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 329.

de 20 de lei și 100 de lei (bancnotele trebuiau trimise sub formă de coli netăiate, numerotate, fără a avea imprimate data și semnăturile)⁵⁰⁴. În urma acestor discuții în anul 1917 sunt tipărite în Franța bancnotele de 20 de lei și o parte din bancnotele de 100 de lei. Din documentele Consiliului general aflăm că Banca Franței a expediat în lunile martie, septembrie și noiembrie 1917 un număr de 10, 8 și respectiv 21 de lăzi cu bancnote de 20 și 100 de lei⁵⁰⁵.

Transportul acestor bancnote se realiza cu dificultate datorită operațiunilor militare ce se desfășurau în Europa (lăzile erau expediate în Anglia unde Banca Angliei se angaja să le trimită la Petrograd de unde erau preluate de reprezentanții BNR). Din această cauză, în urma unor negocieri, se obține acordul autorităților ruse ca bancnotele românești, cu valori nominale de 1 leu, 2 lei, 5 lei, 20 de lei și 100 de lei, să fie tipărite la Petrograd și ulterior la Moscova.

Tipărirea bancnotelor în Franța este reluată după terminarea războiului, în 1919, pentru că nevoia de bancnote este foarte mare. În acest scop au loc discuții cu reprezentanții Băncii Franței în urma cărora sunt imprimate, la Paris, un număr mare de bilete, comenzile cele mai importante fiind făcute pentru bancnota de 20 de lei.

Furnizorul hârtiei biletelor de 20 de lei, Papeteries d'Arches, nu mai putea face față volumului mare de lucru deoarece avea de realizat și hârtia pentru biletele de 100 de lei, situație în care comanda este mutată la Papeteries du Marais et de Sainte-Marie și completată până la cuantumul de 40.000.000 de bilete. În Franța bancnotele au fost realizate la Imprimeria Chaix în timp ce în țară urmau să se tipărească 12.500.000 de bilete⁵⁰⁶, la două din cele șase mașini pe care le avea imprimăria Băncii Naționale a României.

Bancnota de 20 de lei, tip III, a avut 37 de emisiuni: 26 februarie 1909, 29 octombrie 1909, 12 noiembrie 1911, 14 ianuarie 1911, 31 martie 1911, 2 iunie 1911, 13 octombrie 1912, 15 martie 1912, 14 iulie 1912 (director: V.I. Bratianu până la alfabetul 1083 și I.G. Bibicescu de la alfabetul 1084), 15 noiembrie 1913, 1 februarie 1913, 19 decembrie 1914, 6 martie 1914, 27 martie 1914, 30 iunie 1914, 15 ianuarie 1915, 12 mai 1916, 26 ianuarie 1917, 6 iulie 1917, 7 martie 1919, 31 iulie 1919, 25 martie 1920, 21 ianuarie 1921, 3 noiembrie 1921, 26 mai 1922, 1 februarie 1923, 23 august 1923, 5 februarie 1924, 12 iunie 1924, 2 octombrie 1925, 14 mai 1925, 10 iunie 1926, 15 decembrie 1927, 7 iunie 1928, 18 octombrie 1928, 31 ianuarie 1929, 19 septembrie 1929⁵⁰⁷.

⁵⁰⁴ S.Rusentuler, S.Marițiu, R.Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 37.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, p. 38.

⁵⁰⁶ *Ibidem*, p. 67.

⁵⁰⁷ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p. 36-37.

100 lei 1921⁵⁰⁸ (tip II, ianuarie 1910- ianuarie 1942)

Dimensiune: 196 x 113 mm. Filigran: Zeița Roma în medalionul din stânga în profil spre dreapta, împăratul Traian în medalionul din dreapta în profil spre stânga, monograma „BNR” în medalion ornamentat (privită pe avers este inversată), „100 LEI” în cartuș dreptunghiular, cu zerourile drepte, capetele ovale, „LEI” scris cu majuscule⁵⁰⁹.

Avers: Colorit diferit, albastru- violet, brun-lila, desen stilizat. Deasupra, central, este un cartuș în care apare numele băncii emitente, BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. Sub acest cartuș sunt înscrise data emisiunii și numărul de control. Dedesubt sunt prezentate funcțiile (GUVERNATOR, DIRECTOR, CASIER) și semnăturile autorizate. Jos, pe un podium central este înscrisă valoarea nominală UNA SUTA LEI. Compoziția centrală redă o țărancă, în costum popular, șezând pe un covor și având o seceră în mâna dreaptă. În dreapta un craniu de bour, trofeu ce simbolizează vitejia și vânătoarea, pe ale cărui coarne sunt așezate fructe, simboluri ale agriculturii și o roată dințată, simbol al industriei. În fundal este prezentat un peisaj cu un curs de apă printre dealuri. În stânga și în dreapta, în partea de sus, sunt două medalioane albe care conțin în filigran monograma „BNR” iar în partea de jos, sunt două medalioane albe cu filigran ce îl reprezintă pe împăratul Traian, respectiv zeița Roma. Între cele două medalioane din partea dreaptă este reprezentată valoarea „100” În colțuri, seria și numărul sunt dispuse pe diagonală, de culoare neagră. În afara chenarului, în stânga jos, este tipărit numele desenatorului, GEORGES DUVAL fec. iar în dreapta jos, numele gravorului L.Ruffe sc.

Revers: Colorit diferit, albastru-violet, brun-lila, desen arabescuri. Chenar decorativ ornamentat. În centru, sus, este inscripționat un cartuș cu numele băncii emitente, BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. În centru, după un cartuș cu filigran, pe un decor cu fundal geometric, este reprezentată stema României flancată de câte un panou stilizat în care este valoarea „100”. Dedesubt, pe trei rânduri, textul penalităților: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE, SI TOTI ACEIA CARI VOR FI INTREBUINTAT BILETE FALSE, SAU LE VOR FI INTRODUS IN TARA, SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI CU INTERDICTIUNE SI AMENDA, CONF. ART. 117 C.P. În stânga și în dreapta, între

⁵⁰⁸ <http://transylvanian-numismatics.com/portal/modules/myalbum/photo.php?lid=9991>

⁵⁰⁹ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Opreșcu, *op. cit.*, p. 341-342.

două medalioane albe, se găsește cu filigran inscripția ROMANIA. În afara chenarului, în stânga jos, numele desenatorului, GEORGES DUVAL fec. iar în dreapta jos, numele gravorului L.Ruffe sc.

Emiterea bancnotelor de 100 de lei era reglementată prin Statutele BNR. De la prima emisiune, din 28 februarie 1881, până la emisiunea datată 22 decembrie 1916 s-au tipărit, în țară, 52 de emisiuni ce însumează 750 de alfabet, între 25 și 50 de alfabet pentru fiecare emisiune, în funcție de necesitățile economiei⁵¹⁰.

În anul 1917, datorită condițiilor generate de război, bancnotele de 100 de lei vor fi tipărite în Franța și în Rusia. În Franța au fost tipărite emisiunile ce poartă data de 16 februarie și 22 iunie 1917. În procesul verbal al ședinței Consiliului general din 23 martie 1917 se discută de un transport (făcut pe cale maritimă, prin nordul Europei, până în Rusia, de unde ajungea apoi cu trenul în țară) de 10 lăzi conținând 80.000.000 de lei în bancnote de 100 de lei⁵¹¹. Datorită dificultăților legate de transport s-a hotărât tipărirea biletelor în Rusia. În Rusia, la tipografia Casei de Depuneri a Rusiei și ulterior la tipografia cumpărată de Banca Națională a României la Moscova, s-a tipărit emisiunea ce poartă data de 16 februarie 1917. Această emisiune a fost tipărită pe hârtie sepia, de proveniență japoneză, cu filigran fagure, într-un tiraj de 1.050.000 de bilete (544.000 de bilete au fost aduse în țară însa restul de 506.000 bilete, ambalate în 30 de lăzi, au fost confiscate de bolșevici, după preluarea tipografiei din Moscova) cuprinse în 42 alfabet (42 x 25 x 1000)⁵¹².

Bancnotele confiscate au fost introduse în țară în mod fraudulos și se pare că noua putere din Rusia, pentru a susține propaganda bolșevică din România, a pus în circulație bilete false ale Băncii Naționale a României. Datorită acestei situații încă din vara anului 1918 se pune problema retragerii bancnotelor de 5 lei (alfabetele 1-154) și 100 de lei (alfabetele 1-42) imprimate în Rusia. În decembrie 1919, printr-o circulară, sucursalele Băncii Naționale erau anunțate să rețină și să trimită la centru toate bancnotele tipărite în Rusia. Consiliul general hotărâște, în octombrie 1921, ca bancnotele de 5 lei și 100 de lei tipărite în Rusia să fie retrase din circulație în termen de trei luni, începând cu 1 ianuarie 1922 însă această acțiune nu a fost finalizată deoarece în noiembrie 1925 se stabilea că preschimbarea biletelor de 100 de lei se face până la 1 ianuarie 1926⁵¹³.

Tipărirea în Franța a bancnotelor de 100 de lei a fost reluată după război începând cu emisiunea datată 8 octombrie 1919. O parte din bancnote urmau să se realizeze la București, 19.000.000 de bilete, la patru din cele șase mașini pe care imprimeria Băncii Naționale a României le avea, însă nu exista hârtie pentru aceste bilete astfel că partea română intervine pe lângă partea franceză pentru fabricarea hârtiei într-un timp cât mai scurt.

Bancnota de 100 de lei, tip II, a avut 44 de emisiunii: 14 ianuarie 1910, 20 mai 1910, 2 iunie 1911, 15 martie 1912, 15 noiembrie 1912, 12 aprilie 1913, 7 septembrie 1913, 23 ianuarie 1914, 6 martie 1914, 27 martie 1914, 1 octombrie 1915, 12 mai 1916, 22 decembrie 1916, 16 februarie 1917, 22 iunie 1917, 8 octombrie 1919,

⁵¹⁰ Aurică Smaranda, *op. cit.*, p. 436.

⁵¹¹ S. Rusetul, S. Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 38.

⁵¹² Aurică Smaranda, *op. cit.*, p. 439.

⁵¹³ S. Rusetul, S. Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 42.

25 martie 1920, 14 iunie 1920, 9 februarie 1921, 24 noiembrie 1921, 26 mai 1922, 1 februarie 1923, 23 august 1923, 1 noiembrie 1923, 8 mai 1924, 14 mai 1925, 4 februarie 1926, 12 ianuarie 1927, 10 martie 1927, 28 iunie 1928, 17 ianuarie 1929, 31 ianuarie 1929, 19 septembrie 1929, 13 mai 1930, 16 octombrie 1930, 31 martie 1931, 22 octombrie 1931, 3 decembrie 1931, 13 mai 1932, 19 februarie 1940 (două emisiuni, filigran diferit), 1 noiembrie 1940 (două emisiuni, filigran diferit), 20 ianuarie 1942⁵¹⁴.

1000 lei 1916⁵¹⁵ (tip II, mai 1910-iunie 1933)

Dimensiune: 218 x 126 mm. Filigran: Zeița Roma în medalionul din stânga în profil spre dreapta, împăratul Traian în medalionul din dreapta în profil spre stânga, monogramă „BNaR” în medalion circular, „1000 LEI” în cartuș dreptunghiular, cu zerourile drepte, capetele ovale, „LEI” scris cu majuscule și „1000” în cartuș dreptunghiular, culoare mai închisă decât hârtia⁵¹⁶.

Avers: Culoare albastru-verzui palid, desen clasic, stilizat. Chenar ornamentat având laturile din stânga și din dreapta formate din colonade clasice. Pe latura de sus, în centru, într-un cartuș rectangular, pe trei rânduri, este tipărit textul penalităților: FALSIFICATORII ACESTORU BILETE, SI TOTI ACEIA CARI VORU FI CONTRIBUITU A SE EMITE SUME MAI MARI DECATU ACELE DETERMINATE PRIN LEGE SI STATUTE, SE VORU PEDEPSI CONFORMU ART.112 SI URMATORI DIN CODICELE PENALE iar în stânga și în dreapta valoarea nominală UNA MIE LEI. În câmp, central, este prezentat textul BANCA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI și valoarea nominală UNA MIE LEI. Deasupra valorii nominale este imprimată data emisiunii și numărul de control, iar dedesubt funcțiile (VICE-GUVERNATOR, DIRECTOR, CASIER CENTRAL) și semnăturile autorizate, de culoare albastru palid. În stânga și în dreapta, sus, două medalioane rotunde, albe cu filigran iar dedesubtul lor câte un scut, sprijinit de doi grifoni, cu valoarea „1000”. În partea de jos, în stânga și în dreapta, sunt imprimate două postamente cu fresce reprezentând activități industriale și agricole și două țărânci ce personifică agricultura și navigația. Între cele două țărânci, într-un medalion oval,

⁵¹⁴ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p. 36-37.

⁵¹⁵ <http://www.banknote.ws/COLLECTION/countries/EUR/ROM/ROM0023.htm>

⁵¹⁶ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 347-348.

ornamentat, un caduceu, unelte agricole (în stânga) și activități portuare (în dreapta). În colțuri, de culoare neagră, sunt tipărite numărul și seria de control. În afara chenarului, în stânga jos, este tipărit numele desenatorului, GEORGES DUVAL fecit. iar în dreapta numele gravorului P Dujardin sc.

Revers: Culoare albastru-verzui palid, desen mărunț cu arabescuri și panouri mici cu valoarea „1000”, în rânduri orizontale. Chenar cu linii drepte cu ornamente clasice la colțuri. În centru sus, într-o coroană de lauri, se află un medalion rotund în care este figurată în filigran monograma „BnaR”. Dedesubt, un cartuș rectangular, alb, cu filigranul „1000 LEI” sub care este un alt cartuș cu valoarea „1000” înscrisă tot într-un filigran. În stânga și în dreapta, sus, sunt imprimate scuturi mici cu valoarea „1000” iar dedesubtul lor câte un medalion alb cu filigran și câte un medalion cu chip de bărbat în profil. În partea inferioară a ultimelor medalioane se află câte un cartuș cu inscripția ROMANIA. În afara chenarului, în stânga jos, este imprimat numele desenatorului, G. DUVAL fecit. iar în dreapta numele gravorului P. DUJARDIN sc.

Bancnota de 1000 de lei a fost emisă în funcție de necesitățile pieței. Fiind o bancnotă cu o valoare nominală mare nu era folosită prea des în tranzacțiile comerciale mărunte, la plata cumpărăturilor curente sau la plata taxelor și impozitelor. Chiar dacă se simțea o mare nevoie de bani pe piață, în special după izbucnirea primului război mondial, cererea nu avea în vedere și o astfel de bancnotă, mai ales că fuseseră pusă în circulație o bancnotă intermediară, bancnota de 500 de lei. Din această cauză pe timpul războiului, a operațiunilor militare la care participă România, se renunță la tipărirea acestei bancnote în Franța și nici nu va fi avută în vedere tipărirea acestei valori nominale în Rusia. În 1921 conducerea Băncii Naționale a României suplimentează comanda făcută pentru tipărirea bancnotei de 1000 de lei, alături de suplimentarea comenzilor pentru bancnotele cu valori nominale de 100 de lei și 20 de lei, cu 2 milioane de bilete⁵¹⁷. O parte din bancnotele de 1000 de lei vor fi tipărite în țară, în acest sens fiind făcute demersuri ca guvernatorul Băncii Franței să intervină pentru ca hârtia necesară fabricării bancnotelor de 1000 de lei să fie trimisă în țară până la mijlocul lunii septembrie 1923⁵¹⁸.

Bancnota de 1000 de lei, tip II, a avut 30 de emisiuni: 20 mai 1910, 2 iunie 1911, 27 august 1911, 15 septembrie 1911, 15 martie 1912, 14 iulie 1912, 23 iulie 1915, 24 septembrie 1915, 24 martie 1916, 12 mai 1916, 15 octombrie 1916, 15 noiembrie 1917, 10 iulie 1919, 22 aprilie 1920, 19 mai 1921, 26 mai 1922, 23 august 1923, 6 martie 1924, 20 noiembrie 1924, 3 septembrie 1925, 4 februarie 1926, 7 iunie 1928, 18 octombrie 1928, 31 ianuarie 1929, 19 septembrie 1929, 16 octombrie 1930, 31 martie 1931, 22 octombrie 1931, 3 decembrie 1931, 15 iunie 1933⁵¹⁹.

⁵¹⁷ S. Rusentuler, S. Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 60.

⁵¹⁸ *Ibidem*, p. 68.

⁵¹⁹ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p. 43-44.

500 lei 1924 ⁵²⁰(tip II, iunie 1924- ianuarie 1938)

Dimensiune: 205 x 105 mm. Filigran: Împăratul Traian în medalionul din centru, în profil spre stânga, culoare mai deschisă decât hârtia⁵²¹.

Avers: Culoare roșu, albastru, violet desen motive naționale. Chenar ornamentat având în colțurile din stângă și dreaptă, sus, valoarea „500”. Deasupra este prezentat numele băncii emitente BANCA NATIONALA A ROMÂNIEI și numărul de control. Sub numărul de control este înscrisă valoarea nominală CINCI SUTE LEI. În centru este imprimat un medalion rotund, alb, cu filigran flancat de funcțiile (GUVERNATOR, DIRECTOR, CASIER CENTRAL) și semnăturile autorizate. Sub medalion este tipărită data emisiunii. În stânga, stând pe un postament decorat cu motive vegetale este prezentată o țărancă torcând, iar în dreapta, stând pe același tip de postament ce are în partea de jos un snop de grâu și o seceră, o țărancă alăptând. În colțul din stânga jos se află inscripția PEINT PAR/ CLEMENT/SERVEAU iar în colțul din dreapta GRAVE/ PAR/ RITA (la emisiunile tipărite între anii 1925-1938 se va folosi textul CLEMENT/SERVEAU și respectiv RITA). În colțuri sunt inscripționate numărul și seria, de culoare neagră, dispuse în diagonală.

Revers: Culoare roșu, albastru, violet, peisaj de munte cu castelul Peleş din Sinaia. Chenar cu motive naționale. Latura superioară este intersectată, central, de un cartuş cu numele băncii emitente, BANCA NATIONALA A ROMÂNIEI iar în stânga și în dreapta de alte două cartuşe în care este înscrisă valoarea „500”. În centru este imprimat un medalion alb, cu rama ornamentată, având în filigran efigia împăratului Traian. Deasupra medalionului este figurată stema României. În stânga medalionului central sunt reprezentate două țăranci cu sapa pe umeri iar în dreapta un peisaj cu sonde petroliere. Latura inferioară a chenarului este intersectată de un cartuş cu textul penalităților, dispus pe patru rânduri: FALSIFICATORII ACESTOR BILETE, SI ACEIA CARI VOR FI INTREBUINTAT BILETE FALSE, SAU LE VOR FI INTRODUS ÎN TARA, SE VOR PEDEPSI CU INCHISOARE DE LA 5 PANA LA 10 ANI CU INTERDICTIUNE SI AMENDA CONF. ART.117 C.P. În afara chenarului, în stânga jos, este tipărit numele desenatorului CLEMENT SERVEAU FEC iar în dreapta numele gravorului EUGENE GASPE sc.

⁵²⁰ http://www.romanianvoice.com/numis/reg_500_2.php

⁵²¹ George Buzdugan, Octavian Luchian, Constantin Oprescu, *op. cit.*, p. 347-348.

Noua bancnotă de 500 de lei era necesară deoarece se înmulțiseră încercările de falsificare ale bancnotelor de 500 de lei aflate în circulație. Consiliul General aprobă, în ședința din 15 iunie 1921 noul tip de bancnotă și se hotărăște imprimarea în patru culori, la fel ca bancnota de 100 de franci francezi, însă procedurile tehnice și observațiile reprezentanților băncii de emisiune asupra clișeelelor primite de la Paris au amânat finalizarea biletului până în ianuarie 1924. Fabricarea acestui bilet, pe hârtie obținută din pastă de ramie, s-a realizat în atelierele Băncii Franței de la Clermont-Ferrand, însă imprimarea seriilor și a semnăturilor s-a făcut la București. O parte din bancnotele ce au data de 4 noiembrie 1926 au fost realizate pe hârtie de proveniență engleză, o hârtie mai groasă, mai rezistentă și cu o culoare mai închisă decât hârtia franceză⁵²². Bancnota a fost pusă în circulație la 16 septembrie 1925.

Bancnota de 500 de lei, tip II a avut 17 emisiuni: 12 iunie 1924, 1 octombrie 1925, 4 noiembrie 1926, 15 decembrie 1927, 13 mai 1930, 16 octombrie 1930, 16 februarie 1931, 15 martie 1931, 22 octombrie 1931, 3 decembrie 1931, 13 mai 1932, 27 octombrie 1932, 21 aprilie 1933, 21 septembrie 1933, 14 decembrie 1933, 15 martie 1934, 27 ianuarie 1938 (circulă în paralel cu bancnota de 500 lei tip III)⁵²³.

După terminarea războiului aproape toate bancnotele românești au fost imprimate în Franța pentru că realitățile economice impuneau lansarea pe piață a unei mari cantități de bancnote și pentru că dotarea tehnică a imprimeriei nu mai făcea față necesităților momentului, mai ales că o parte din utilajele tipografice fuseseră luate de către autoritățile militare germane de ocupație pentru a le folosi în scopuri proprii.

Începând cu anul 1920 sunt făcute demersuri pentru achiziționarea unor noi mașini de imprimat. Primele două mașini, comandate la fabrica Eduard Lambert, furnizorul Băncii Franței, au sosit la București în iunie 1921, partea română fiind mulțumită de funcționarea lor. În 1922 au mai fost comandate două mașini, împreună cu motoarele aferente, iar în 1926 au mai fost comandate încă șase mașini precum și patru perforatoare de bancnote cu pedală. Modernizarea imprimeriei a continuat și în anii următori prin achiziționarea de noi mașini și scoaterea din uz a mașinilor vechi care nu mai funcționau în condiții bune. Noile mașini⁵²⁴, ca și alte instalații achiziționate, erau identice cu cele folosite de Banca Franței.

La sfârșitul primului deceniu interbelic circulația monetară se normalizează. În aceste condiții prioritatea Băncii Naționale a României devine asigurarea calității biletelor aflate în circulație, prin retragerea periodică a biletelor uzate.

BIBLIOGRAFIE

- Bolum, Marian, *Bancnotele de ocupație ale Băncii Generale Române* în „Elanul”, an XII, nr. 95, ianuarie 2010.

⁵²² S. Marițiu, R. Cîrjan, *Bancnotele României. Emisiunea de bancnote românești în perioada 1929-1947*, vol III, București, 2011, p. 45.

⁵²³ Ioan Dogaru, *op. cit.*, p. 41-42.

⁵²⁴ S. Rusentuler, S. Marițiu, R. Cîrjan, II, *op. cit.*, p. 63-64.

-
- Idem, *Unificarea monetară din 1920-1921. Coroanele lei* în „Academia Bârlădeană”, an XVIII, nr. 3(44), Trim. III, 2011.
  - Buzdugan, George, *Monede și bancnote românești*, Editura Sport Turism, București, 1977.
  - Dogaru, Ioan, *Catalogul monedelor și bancnotelor românești emise în perioada 1853-1977*, București, 1978.
  - Iliescu, Octavian; Radovici, Paul, *Monetele României*, Editura Enciclopedică, București, 2004.
  - Kirițescu, Costin, C., *Sistemul bănesc al leului și precursorii lui*, vol. II, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 133.
  - Schäffer, Erwin; Stambuliu, Bogdan, *România proiecte, probe monetare, și catalogul monedelor emise*, vol. I, Galeria numismatică, București, 2009.
  - Rusentuler, Surica; Marițiu, Sabina; Cîrjan, Romeo, *Bancnotele României. Emisiunea de bancnote ale Băncii Naționale a României în perioada 1896-1929*, vol II, București, 2007.
  - Smaranda, Aurică, *Lista cronologică a legiurilor cu privire la emisiunile monetare în România în „Buletinul Societății Numismatice Române”, anii LXX-LXXIV (1976-1980), nr. 124-128*, București, 1981.